

Управління опорним закладом освіти в умовах децентралізації

Попович Лідія Миколаївна,

науковий співробітник Інституту педагогіки НАПН України,

м.Київ, Україна, Plidia01@ukr.net

Постановка проблеми. В Україні відбувається процес децентралізації, передачі повноважень органам місцевого самоврядування. Управління закладами освіти зазнає значних змін: утверджується демократизація управління, формуються інноваційні управлінські компетентності, оновлюються управлінські функції. На думку вітчизняних учених: «Сучасними освітніми пріоритетами визнано: збільшення охоплення населення освітою; забезпечення освіти протягом життя; рівний доступ до якісної освіти; посилення ролі держави в гарантуванні справедливості у здобутті освіти; гуманізація та демократизація освіти; оновлення змісту, форм, методів і засобів навчання; підвищення професійної компетентності викладачів; становлення державно-громадського управління освітою; поширення інформації про якість освітніх послуг; ефективне та результативне використання видатків на освіту». [1, С. 4].

В умовах державно-громадського управління освітою в опорних закладах освіти та їх філіях необхідно виявити специфіку управлінської діяльності керівників опорних закладів освіти та їх філій.

Мета статті: виявлення на основі проведеного аналізу теоретичних джерел, анкетування, інтерв'ювання респондентів специфіки управлінської діяльності керівників закладів освіти в умовах децентралізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні та зарубіжні вчені досліджували проблеми системи управління, функції управління освітою: планування, організації, організаційної діяльності, мотивації, контролю, модернізації сучасної системи освіти в Україні, філософії людиноцентризму, методологічних концептів освітології, актуальних проблеми розвитку сучасної освіти; упровадження державно-громадського управління закладами загальної середньої освіти: В. Андрущенко, С. Гончаренко, В. Кремень, Л. Калініна,

В. Огнев'юк, О. Онаць, О. Пастовенський, М. Кириченко, В. Маслов, О. Савченко, С. Сисоєва, В. Сухомлинський та інші.

Економічний аспект децентралізації управління в Польщі досліджували: Я. Герчинський, Т. Левітас, Л. Гриневич, процеси становлення системи управління розвитком освіти та тенденції децентралізації управління базовою освітою в постсоціалістичній Польщі (2005 р.).

Напрями вдосконалення діяльності органів управління освітою окреслено в роботах : Є. Березняка, М. Дарманського, О. Зайченка, М. Кондакова, Г. Федорова, П. Худомінського та ін.

Шляхи підвищення ефективності управління інноваційними сучасними закладами освіти виявлено в наукових працях: В. Бондаря, Л. Ващенко, Г. Єльнікової, Л. Калініної, Ю. Конаржевського, В. Мелешко, В. Маслова, І. Осадчого, Н. Островерхової, В. Пікельної, Т. Сорочан та ін.

Психологічні аспекти вдосконалення управління закладом освіти розкрито в наукових дослідженнях: Л. Карамушки, Н. Коломінського, Н. Побірченко та інші.

Способи взаємодії держави і громадськості в галузі освіти: В. Бочкар'юв, В. Грабовський, В. Гусаров, Л. Каменщикова, С. Крисюк, Т. Лукіна, Н. Ничкало, О.Пастовенський, А. Пінський, Н. Протасова, Л. Сергеева, Т. Шамова, С. Шевченко та ін. Проте недостатньо досліджено проблему управління опорним закладом освіти в умовах децентралізації.

Виклад основного матеріалу. Сучасна політика місцевого самоврядування в Україні опирається на інтереси жителів об'єднаних територіальних громад (ОТГ) і передбачає «децентралізацію влади – тобто передачу від органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування значної частини повноважень, ресурсів та відповідальності. В основу цієї ідеї закладено положення [Європейської хартії місцевого самоврядування](#) та найкращі світові стандарти суспільних відносин у цій сфері» [3].

З'ясовано функції управління, які використовують керівники опорних закладів освіти – класичні, такі як: планування, організація, контроль, регулювання; проте в їх діяльності переважають оновлені, насамперед :

прогностична, стратегічного планування, менеджерська, представницька, консультативна та інші.

Сьогодні в галузі освіти України, за даними моніторингу процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування, функціонує 736 опорних закладів освіти, до яких приєднано 1229 філій, де навчаються 321274 здобувачів освіти. Найбільше працює опорних закладів освіти в: Кіровоградській (69), Львівській (61), Житомирській (52), Полтавській (46), Харківській (44), Дніпропетровській (41), Сумській (41), а найменше – у Івано-Франківській (9), Чернівецькій (13), Луганській (14), Черкаській (17), зовсім не функціонують опорні заклади освіти у Закарпатській області (0) [2].

Проаналізувавши наукові джерела ми виявили, що поняття «управління закладом освіти» є предметом систематичних досліджень вітчизняних вчених: «Управління, як складова загальної системи «навчальний заклад», є його підсистемою, органічною складовою, яка забезпечує стабілізацію, організацію, спрямування і розвиток інших компонентів, відіграє вирішальну роль у життєдіяльності всієї цілісності (системи) – ЗНЗ. Управління містить в собі всі ознаки, притаманні системам, є її невід’ємною частиною, головним призначенням якої є попередження руйнування системи в цілому та її елементів. Без управління будь-яка система перестає існувати: некерованих систем ні в техніці, ні в природі, ні в суспільстві не існує як з теоретичного погляду, так і на практиці.» [4, с. 37].

Виявлено, що створення оновлених функцій управління освітою в опорних закладах освіти є одним із важливих завдань для об’єднаних територіальних громад: «До об’єднання громад управлінням освітою в селах і селищах займались відділи освіти районних державних адміністрацій, які є елементами вертикалі державної виконавчої влади. Функції виконавчих органів сільських та селищних рад у сфері освіти були мінімальними та полягали в реалізації другорядних завдань для забезпечення шкіл (як наприклад організація підвозу учнів). На відміну від райдержадміністрацій, органи місцевого самоврядування об’єднаних громад є автономними та мають всі повноваження, у тому числі у сфері управління освітою. Але серйозним

викликом є їхня інституційна слабкість. Органам місцевого самоврядування практично усіх об'єднаних громад разом з отриманням бюджетних преференцій та управлінських повноважень необхідно буде взяти на себе складне завдання та відповідальність за створення ефективного управління системою освіти в своїх громадах...» [3].

Нами виявлено специфіку опорних закладів освіти, проблеми та управління ними, *управління* організацією освітнього процесу в опорних закладах освіти та їх філіях: використання демократичного стилю управління керівників; застосування інноваційних методик навчання; партнерська взаємодія батьків і здобувачів освіти; забезпечення системою якості освіти; особливого значення набуває моніторинг результатів освітньої діяльності у опорних закладах освіти та їх філіях; потребує розроблення місії опорного закладу освіти та філій; використання інноваційних технологій управління у опорних закладах освіти та їх філіях; необхідність знань про використання у практичній діяльності різних видів менеджменту; необхідний чіткий розподіл повноважень керівників опорного закладу освіти та філій; формування організаційної культури опорного закладу освіти та його філій, а також педагогічної культури збірного колективу; організація профільного навчання; партнерської взаємодії педагогічних працівників та здобувачів освіти; пошуку нових форм взаємодії з батьківськими та громадськими організаціями;

управління організацією науково-методичної роботи з педагогічними працівниками: посилення роботи з розвитку професійних компетентностей педагогічних працівників; науково-методичний супровід педагогічних працівників опорного закладу освіти та їх філій; координація діяльністю різнопланових груп, творчих груп, проблемних семінарів, шкіл професійної майстерності, розвитку методичної компетентності педагогічних працівників; використання інноваційних форм навчання: дистанційного, онлайн навчання, електронного консультування, кооперативного навчання, врахувавши віддалене розташування філій від опорних закладів освіти;

управління організацією виховної роботи: координація системи виховної роботи в опорних закладах освіти та їх філіях; організація та

співуправління самоврядних організацій; розвиток партнерських відносин, врахування місцевих особливостей; співпраця з позашкільними закладами освіти, різноманітними установами, які функціонують у межах освітнього округу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Ефективність управлінської діяльності керівників опорних закладів освіти та їх філій залежатиме, на нашу думку, від розвитку лідерських якостей, знання різних видів менеджменту, демократичного стилю управління опорним закладом освіти та філіями, розвитку критичного мислення керівників, володіння інноваційними технологіями, формування організаційної культури закладу та педагогічної культури педагогічного колективу опорного закладу освіти, філій, володіння інноваційними технологіями керівників опорних закладів освіти та філій, зміцнення матеріальної бази закладів освіти, взаємодії з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування.